แผนปฏิบัติการด้านเพศภาวะและข้อเสนอเชิงนโยบาย
การบูรณาการเสียงของผู้หญิงสู่การบริหารจัดการแม่น้ำโขง

จัดทำจาก

กระบวนการปรึกษาหารือร่วมกับผู้นำสตรี

จังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย จังหวัดบึงกาฬ จังหวัดนครพนม
จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ และ จังหวัดอุบลราชธานี
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

ดำเนินการโดย

มูลนิธิศูนย์ข้อมูลชุมชน (Community Resource Centre Foundation: CRC)

องค์กรร่วมจัดโดย

สมาคมเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนลุ่มน้ำโขง 7 จังหวัดภาคอีสาน (คสข.)
(The Association of Northeast Thailand Community Network in 7 Provinces along the Mekong Basin – ComNetMekong)
เครือข่ายประชาชนจับตาน้ำท่วมอุบล–เขื่อนแม่น้ำโขง
(Ubon Monitoring Group on Flood and Mekong Dam)

ภายใต้การสนับสนุนจาก

สหภาพระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ
(International Union for Conservation of Nature: IUCN)

พฤษภาคม 2569

1. ความเป็นมา

เอกสารฉบับนี้ เรื่อง “แผนปฏิบัติการด้านเพศภาวะและข้อเสนอเชิงนโยบาย: การบูรณาการเสียงของผู้หญิงสู่การบริหารจัดการแม่น้ำโขง” ได้รับการพัฒนาขึ้นผ่านกระบวนการจัดเวทีเชิงมีส่วนร่วมและยึดชุมชนเป็นฐาน โดยมีผู้นำสตรีและตัวแทนชุมชนจากพื้นที่ลุ่มน้ำโขงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยเข้าร่วม ซึ่งเป็นชุมชนที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการเปลี่ยนแปลงของแม่น้ำโขง โครงการพัฒนาเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม และความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ กระบวนการดังกล่าวมุ่งสร้างพื้นที่ให้ชุมชนที่ได้รับผลกระทบ โดยเฉพาะผู้หญิง ได้สะท้อนประสบการณ์ชีวิตจริงของตนเอง แลกเปลี่ยนองค์ความรู้และข้อกังวลของชุมชน รวมถึงมีส่วนร่วมในการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการแม่น้ำโขงและความท้าทายด้านสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดน

โครงการนี้ดำเนินการภายใต้การนำและการประสานงานของมูลนิธิศูนย์ข้อมูลชุมชน (Community Resource Centre Foundation: CRC) ร่วมกับสมาคมเครือข่ายชุมชนลุ่มน้ำโขง 7 จังหวัดภาคอีสาน (ComNetMekong) และกลุ่มติดตามน้ำท่วมและเขื่อนแม่น้ำโขงอุบลราชธานี โดยได้รับการสนับสนุนจากสหภาพนานาชาติเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ (International Union for Conservation of Nature: IUCN) ผ่านกระบวนการความร่วมมือนี้ องค์กรภาคีได้ร่วมกันจัดและอำนวยความสะดวกในการจัดเวทีระดับภูมิภาคทั้งในพื้นที่อีสานเหนือและอีสานใต้ เพื่อเปิดพื้นที่ให้ผู้นำสตรี ตัวแทนชุมชน และเครือข่ายท้องถิ่นจาก 7 จังหวัดลุ่มน้ำโขง ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ เสริมสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน และร่วมกันวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคม สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต และมิติทางเพศภาวะที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของแม่น้ำโขง

เวทีดังกล่าวยังมุ่งเสริมสร้างความเข้าใจของชุมชนเกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่ และการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแม่น้ำโขง ซึ่งรวมถึงการคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติ การติดตามผลกระทบจากโครงการพัฒนา การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และการสื่อสารข้อกังวลและข้อเสนอเชิงนโยบายของชุมชนต่อหน่วยงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับภูมิภาค โดยให้ความสำคัญเป็นพิเศษต่อการตระหนักถึงบทบาทสำคัญของผู้หญิงในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การปกป้องสิ่งแวดล้อม การดูแลความเป็นอยู่ของครัวเรือน และกระบวนการบริหารจัดการในระดับท้องถิ่น ขณะเดียวกันก็สะท้อนให้เห็นถึงภาระและความท้าทายที่เพิ่มมากขึ้นที่ผู้หญิงในชุมชนลุ่มน้ำโขงที่ได้รับผลกระทบต้องเผชิญอยู่ในปัจจุบัน

ข้อค้นพบและข้อเสนอแนะที่ปรากฏในเอกสารฉบับนี้ จึงสะท้อนถึงกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมและการทำงานร่วมกันของหลายภาคส่วน ซึ่งเกิดขึ้นผ่านการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสะท้อนประสบการณ์ของชุมชน กิจกรรมกลุ่ม และการพูดคุยร่วมกันระหว่างผู้นำสตรี ชุมชนที่ได้รับผลกระทบ เครือข่ายภาคีในพื้นที่ และ CRC ตลอดกระบวนการจัดเวที ประสบการณ์ของชุมชน องค์ความรู้ท้องถิ่น และประสบการณ์ชีวิตจริงของผู้ได้รับผลกระทบ จึงเป็นรากฐานสำคัญของการจัดทำแผนปฏิบัติการด้านเพศภาวะและข้อเสนอเชิงนโยบายฉบับนี้ ซึ่งมุ่งส่งเสริมการบริหารจัดการแม่น้ำโขงที่ให้ความสำคัญกับมิติทางเพศภาวะ สิทธิมนุษยชน และการมีส่วนร่วมของชุมชนมากยิ่งขึ้น

เวทีเชิงภูมิภาคครั้งแรกจัดขึ้นระหว่างวันที่ 12–13 มีนาคม 2569 ณ จังหวัดหนองคาย โดยมีผู้นำสตรีและตัวแทนชุมชนจากจังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย และจังหวัดบึงกาฬเข้าร่วม ส่วนเวทีครั้งที่สองจัดขึ้นระหว่างวันที่ 18–19 มีนาคม 2569 ณ จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีผู้เข้าร่วมจากจังหวัดนครพนม จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดอุบลราชธานี เวทีทั้งสองครั้งได้สร้างโอกาสสำคัญให้ผู้นำสตรี ชุมชนที่ได้รับ

ผลกระทบ และเครือข่ายภาคีในพื้นที่จากจังหวัดต่าง ๆ ในลุ่มน้ำโขง ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ เสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายระดับภูมิภาค และร่วมกันสะท้อนและวิเคราะห์ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม สังคม วิถีชีวิต และมิติทางเพศภาวะที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของแม่น้ำโขงร่วมกัน

ตลอดกระบวนการจัดเวที ผู้เข้าร่วมได้สะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ การเปลี่ยนแปลงของสภาพแม่น้ำ และความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ ได้ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างกว้างขวางต่อวิถีชีวิต ความมั่นคงทางอาหาร สุขภาพ วัฒนธรรม ระบบนิเวศท้องถิ่น และความสัมพันธ์อันยาวนานระหว่างชุมชนกับแม่น้ำโขง ขณะเดียวกัน การพูดคุยแลกเปลี่ยนยังสะท้อนให้เห็นว่า ผู้หญิงกำลังต้องรับภาระความรับผิดชอบที่เพิ่มมากขึ้นในด้านการดูแลครัวเรือน การจัดการอาหารและน้ำ การสร้างรายได้ และความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน ในขณะที่เสียงและบทบาทของผู้หญิงยังคงไม่ได้รับการยอมรับอย่างเพียงพอภายใต้กระบวนการบริหารจัดการแม่น้ำโขงและการตัดสินใจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

การปรึกษาหารือกับชุมชนลุ่มน้ำโขงจากจังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย จังหวัดบึงกาฬ จังหวัดนครพนม จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดอุบลราชธานี ยังสะท้อนเพิ่มเติมว่า ความผันผวนของระดับน้ำที่ไม่สม่ำเสมอ การกัดเซาะตลิ่ง การลดลงของทรัพยากรประมง การหายไปของหาดทราย มลพิษทางน้ำ น้ำท่วม ภัยแล้ง และการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับสภาพภูมิอากาศ กำลังส่งผลกระทบโดยตรงต่อวิถีชีวิตท้องถิ่น ระบบอาหาร วิถีวัฒนธรรม สุขภาพ และความเป็นอยู่ของชุมชน

ในพื้นที่อีสานเหนือ ผู้เข้าร่วมได้เน้นย้ำถึงข้อกังวลที่เกี่ยวข้องกับระดับน้ำโขงที่ผันผวนไม่สม่ำเสมอ ความเสียหายทางการเกษตร การลดลงของทรัพยากรประมง ปัญหาการจัดการขยะ ข้อกังวลด้านสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพน้ำ การหายไปของพืชอาหาร น้ำท่วม ภัยแล้ง และความจำเป็นในการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในด้านการสื่อสาร การติดตามตรวจสอบน้ำ การจัดการขยะ และการวางแผนเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ

ในพื้นที่อีสานใต้ ผู้เข้าร่วมได้สะท้อนถึงผลกระทบจากเขื่อน การสูญเสียตะกอน ความผันผวนของระดับน้ำที่ผิดปกติ การดูดทราย น้ำเสียจากภาคอุตสาหกรรม การพังทลายของตลิ่ง การลดลงของทรัพยากรประมง ต้นทุนทางการเกษตรที่เพิ่มสูงขึ้น และแรงกดดันที่เพิ่มขึ้นต่อผู้หญิงในด้านการดูแลครอบครัว การสนับสนุนวิถีชีวิต ความเป็นผู้นำของชุมชน และการปกป้องสิ่งแวดล้อม ผู้เข้าร่วมยังได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการเสริมสร้างบทบาทของผู้หญิงในการบริหารจัดการท้องถิ่น การติดตามตรวจสอบด้านสิ่งแวดล้อม ความเข้มแข็งในการรับมือของชุมชน และการสื่อสารกับหน่วยงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูล ข้อค้นพบ และข้อเสนอแนะที่ปรากฏในเอกสารฉบับนี้ จึงตั้งอยู่บนพื้นฐานของมุมมอง ประสบการณ์ และข้อเสนอที่ถ่ายทอดโดยผู้นำสตรีและชุมชนลุ่มน้ำโขงที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการเปลี่ยนแปลงของแม่น้ำและโครงการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง เอกสารฉบับนี้สะท้อนถึงกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมและการทำงานร่วมกัน ซึ่งได้รับการร่วมกันขับเคลื่อนโดยชุมชนที่ได้รับผลกระทบ ภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ได้แก่ สมาคมเครือข่ายชุมชนลุ่มน้ำโขง 7 จังหวัดภาคอีสาน (ComNetMekong) และกลุ่มติดตามน้ำท่วมและเขื่อนแม่น้ำโขงอุบลราชธานี รวมถึง CRC เพื่อสื่อสารเสียง ข้อกังวล และข้อเสนอเชิงนโยบายของชุมชนต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ

เอกสารฉบับนี้มีเป้าหมายเพื่อนำเสนอข้อค้นพบและข้อเสนอแนะดังกล่าวต่อคณะกรรมาธิการแม่น้ำโขง (MRC) หน่วยงานภาครัฐ องค์กรระหว่างประเทศ ภาคประชาสังคม และสาธารณชนในวงกว้าง เพื่อสร้าง

ความตระหนักถึงความสำคัญของภาวะผู้นำของผู้หญิง มุมมองด้านเพศภาวะ สิทธิของชุมชน และการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย ในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการแม่น้ำโขงที่เป็นธรรม ยั่งยืน และตั้งอยู่บนหลักสิทธิมนุษยชน

ข้อค้นพบจากกระบวนการนี้ยังยืนยันเพิ่มเติมว่า การบริหารจัดการแม่น้ำโขงจำเป็นต้องมีความตอบสนองต่อมิติทางเพศภาวะมากยิ่งขึ้น ตั้งอยู่บนฐานของชุมชน เปิดให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และตั้งอยู่บนหลักการสิทธิมนุษยชน ความยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม และความรับผิดรับชอบต่อผลกระทบข้ามพรมแดนมากยิ่งขึ้น

2. ประเด็นสำคัญด้านเพศภาวะจากการปรึกษาหารือกับชุมชน

2.1 ผู้หญิงต้องแบกรับภาระด้านครัวเรือน การดำรงชีพ และการดูแลเพิ่มมากขึ้น

การปรึกษาหารือกับชุมชนแสดงให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงของแม่น้ำโขงกำลังเพิ่มภาระทางเศรษฐกิจ สังคม และการดูแลที่ผู้หญิงต้องรับผิดชอบในชุมชนลุ่มน้ำโขงทั่วภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญ

ผู้เข้าร่วมสะท้อนว่า ระดับน้ำที่ผันผวนผิดปกติ น้ำท่วม ภัยแล้ง การลดลงของทรัพยากรประมง การกัดเซาะตลิ่ง การหายไปของหาดทราย คุณภาพน้ำที่เสื่อมโทรม และผลผลิตทางการเกษตรที่ลดลง ได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการดำรงชีพ ความมั่นคงทางอาหาร และความเป็นอยู่ของครัวเรือน เมื่อทรัพยากรประมงลดลง การทำเกษตรมีความไม่แน่นอนมากขึ้น และรายได้ในท้องถิ่นลดลง ผู้หญิงจึงต้องรับภาระมากขึ้นในการดูแลความมั่นคงของครอบครัว การจัดหาอาหาร การจัดการน้ำ การดูแลสมาชิกในครอบครัว และการประคับประคองเศรษฐกิจครัวเรือน

ในจังหวัดมุกดาหาร ผู้หญิงถูกกล่าวถึงว่าเป็นผู้รับผิดชอบมากขึ้นในด้านการดูแลครอบครัว การสร้างรายได้ การสร้างเครือข่ายชุมชน กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม และการช่วยเหลือทางสังคมภายในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการลดลงของทรัพยากรประมงและรายได้จากการท่องเที่ยว ส่วนในจังหวัดอำนาจเจริญ ผู้หญิงต้องทำงานทั้งภายในและภายนอกบ้าน ขณะเดียวกันยังต้องเผชิญกับต้นทุนทางการเกษตรที่เพิ่มขึ้น ภาระด้านน้ำ และความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ

ผู้เข้าร่วมจากหลายจังหวัดยังสะท้อนว่า ความไม่มั่นคงด้านสิ่งแวดล้อมและการลดลงของรายได้ในชุมชน ทำให้สมาชิกบางส่วนของครอบครัวต้องออกไปทำงานต่างถิ่น ส่งผลให้ผู้หญิงต้องรับภาระในการดูแลเด็ก ผู้สูงอายุ งานเกษตร และเศรษฐกิจครัวเรือนมากยิ่งขึ้น

การปรึกษาหารือยังชี้ให้เห็นว่า ผู้หญิงมักต้องแบกรับ “ภาระการดูแลที่มองไม่เห็นและไม่ได้รับค่าตอบแทน” ในช่วงวิกฤตด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดหาอาหารและน้ำ การรับมือกับน้ำท่วม การปกป้องรายได้ของครอบครัว และการดูแลความมั่นคงของชุมชนในช่วงที่เกิดความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม

2.2 ผู้หญิงเป็นผู้ปฏิบัติการด้านสิ่งแวดล้อม ผู้นำชุมชน และผู้ปกป้องระบบนิเวศอยู่แล้ว

การปรึกษาหารือแสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงไม่ได้เป็นเพียงผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมและการดำรงชีพเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการปกป้องสิ่งแวดล้อม การจัดการชุมชน การสื่อสารในท้องถิ่น การเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติ และการอนุรักษ์ระบบนิเวศ

ในทั้งเจ็ดจังหวัดริมแม่น้ำโขง ผู้หญิงถูกกล่าวถึงในฐานะผู้สื่อสารชุมชน ผู้จัดกิจกรรม ผู้เรียกร้องสิทธิ ผู้ปกป้องระบบนิเวศ ผู้ติดตามคุณภาพน้ำ อาสาสมัครด้านการจัดการขยะ และผู้ประสานงานกิจกรรมชุมชน ผู้เข้าร่วมเน้นว่า ผู้หญิงมีองค์ความรู้ท้องถิ่นที่สำคัญเกี่ยวกับประมง พืชอาหาร สภาพน้ำ การเกษตร วัฒนธรรม การรับมือภัยพิบัติ และความเป็นอยู่ของชุมชน

ในจังหวัดหนองคาย ผู้หญิงเสนอให้มีบทบาทในการรณรงค์คัดแยกขยะ กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชน การตรวจสอบคุณภาพน้ำ และการเก็บตัวอย่างน้ำ ส่วนในจังหวัดบึงกาฬ ผู้หญิงถูกระบุว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเก็บข้อมูลท้องถิ่น การสื่อสารแจ้งเตือนภัยแก่ชาวบ้าน การประสานงานด้านการเตรียมพร้อมรับมือน้ำท่วม และการวางแผนตอบสนองต่อภัยพิบัติ

ในจังหวัดเลย ผู้หญิงสะท้อนบทบาทของตนในการสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน สนับสนุนเศรษฐกิจท้องถิ่น ประสานงานกับหน่วยงานภายนอก และรวมกลุ่มเพื่อปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ การดำรงชีพ ประเพณีท้องถิ่น และกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ในจังหวัดอุบลราชธานี ผู้เข้าร่วมเน้นบทบาทของผู้หญิงในฐานะผู้นำชุมชน ผู้เรียกร้องสิทธิ ผู้เจรจากับหน่วยงานรัฐ ผู้ปกป้องระบบนิเวศ และผู้ดูแลทรัพยากรและอัตลักษณ์ของชุมชนเพื่อคนรุ่นต่อไป

การปรึกษาหารือยืนยันว่า องค์ความรู้ท้องถิ่น การมีส่วนร่วม และภาวะผู้นำของผู้หญิง เป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารจัดการแม่น้ำโขงที่มีประสิทธิภาพ ครอบคลุม และยั่งยืน

2.3 ความปลอดภัย สุขภาพ คุณภาพชีวิต และความมั่นคงทางสังคมของผู้หญิงได้รับผลกระทบเพิ่มขึ้น

ผู้เข้าร่วมสะท้อนว่า การเปลี่ยนแปลงของแม่น้ำโขงกำลังก่อให้เกิดผลกระทบด้านสังคม สุขภาพ วัฒนธรรม และความมั่นคง ที่ส่งผลโดยตรงต่อผู้หญิง ครอบครัว และชุมชน

ในจังหวัดเลย ผู้เข้าร่วมเชื่อมโยงความไม่มั่นคงด้านสิ่งแวดล้อมและการดำรงชีพเข้ากับปัญหาสังคมในวงกว้าง เช่น ความตึงเครียดในครอบครัว การใช้สารเสพติดในเยาวชน อาชญากรรม ปัญหายาเสพติดข้ามพรมแดน และความกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัยของผู้หญิงเมื่อต้องเดินทางไปไร่หรือสวน

ในจังหวัดหนองคาย ผู้เข้าร่วมอธิบายว่า น้ำโขงซึ่งเคยสะอาดและปลอดภัยสำหรับการอุปโภคบริโภคในอดีต ปัจจุบันไม่สามารถนำมาใช้ได้อย่างปลอดภัยอีกต่อไป เนื่องจากคุณภาพน้ำที่เสื่อมโทรม ชุมชนรายงานถึงอาการผื่นคัน ปัญหาสุขภาพ และความกังวลเกี่ยวกับการปนเปื้อนของแหล่งน้ำ

ผู้เข้าร่วมจากหลายจังหวัดยังสะท้อนว่า การลดลงของทรัพยากรประมง ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม น้ำท่วม การพังทลายของตลิ่ง และความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ กำลังเพิ่มความตึงเครียดในครัวเรือนและชุมชน ขณะเดียวกัน ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่ผูกพันกับแม่น้ำโขง เช่น ระบบประมงพื้นบ้าน ประเพณีแข่งเรือ ไหลเรือไฟ และการท่องเที่ยวชุมชนริมโขง ก็ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของแม่น้ำเช่นกัน

การปรึกษาหารือชี้ให้เห็นว่า ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของแม่น้ำโขงไม่ได้กระทบเพียงทรัพยากรธรรมชาติเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อสุขภาวะทางจิตใจ สุขภาพสาธารณะ ความสัมพันธ์ในชุมชน วัฒนธรรมท้องถิ่น ความมั่นคงทางสังคม รวมถึงศักดิ์ศรีและความปลอดภัยในชีวิตประจำวันของผู้หญิงและชุมชน

2.4 ผู้หญิงยังไม่ได้รับการยอมรับและมีส่วนร่วมอย่างเพียงพอในกระบวนการตัดสินใจ

แม้ว่าผู้หญิงจะมีบทบาทสำคัญในการจัดการสิ่งแวดล้อม การดูแลครอบครัว การเรียกร้องสิทธิ การรับมือภัยพิบัติ และการจัดการชุมชน แต่ผู้เข้าร่วมย้ำซ้ำแล้วซ้ำเล่าว่า ผู้หญิงยังไม่ได้รับการยอมรับอย่างเพียงพอในกระบวนการบริหารจัดการแม่น้ำโขงและการตัดสินใจอย่างเป็นทางการ

ชุมชนเน้นว่า ผู้หญิงควรมีบทบาทมากขึ้นในการเป็นผู้นำท้องถิ่น การจัดการสิ่งแวดล้อม การวางแผนรับมือภัยพิบัติ การหารือกับหน่วยงานรัฐ การผลักดันเชิงนโยบาย และการเจรจาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและการจัดการทรัพยากรแม่น้ำโขง

ผู้เข้าร่วมยังสะท้อนว่า ประสบการณ์ องค์ความรู้ และข้อกังวลของผู้หญิง มักถูกมองข้ามในการหารือเกี่ยวกับโครงการไฟฟ้าพลังน้ำ การจัดการน้ำ ประมง เกษตรกรรม และนโยบายสิ่งแวดล้อม ทั้งที่ผู้หญิงเป็นหนึ่งในกลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรงมากที่สุดจากการเปลี่ยนแปลงของแม่น้ำ

ตลอดกระบวนการปรึกษาหารือ ชุมชนเน้นย้ำถึงความสำคัญของการเปิดพื้นที่ให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายในการประชุมชุมชน โครงสร้างการปกครองท้องถิ่น กระบวนการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ การหารือด้านการบริหารจัดการน้ำข้ามพรมแดน และเวทีนโยบายทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับภูมิภาค

ผู้เข้าร่วมยังเน้นว่า การมีส่วนร่วมของผู้หญิงไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของความเท่าเทียมทางเพศเท่านั้น แต่ยังเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การปกป้องระบบนิเวศ การรักษาวัฒนธรรมและองค์ความรู้ท้องถิ่น และการสร้างการบริหารจัดการแม่น้ำโขงที่เป็นธรรม ครอบคลุม และยั่งยืนสำหรับคนรุ่นต่อไป

2.5 ชุมชนต้องการการเสริมสร้างความรู้ทางกฎหมาย การเข้าถึงกลไกการใช้สิทธิ และการตระหนักถึงพันธกรณีข้ามพรมแดนของรัฐ

เราพบผ่านกระบวนการจัดเวทีทั้งสองครั้งว่า ชุมชนตามแนวแม่น้ำโขงมีความจำเป็นเพิ่มมากขึ้นในการได้รับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิทางกฎหมาย การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม และการเข้าถึงกลไกด้านสิทธิทั้งในประเทศและข้ามพรมแดน

ชุมชนที่เข้าร่วมทั้งหมดตั้งอยู่ตามแนวชายแดนไทย-ลาว ซึ่งแม่น้ำโขงทำหน้าที่เป็นทรัพยากรข้ามพรมแดนร่วมกัน ที่กำหนดวิถีชีวิต ระบบนิเวศ วัฒนธรรม ระบบอาหาร และเศรษฐกิจท้องถิ่นของทั้งสองฝั่งแม่น้ำโดยตรง ผู้เข้าร่วมได้แสดงข้อกังวลว่า ชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำและการเปลี่ยนแปลงของแม่น้ำโขง ยังคงเผชิญกับการเข้าถึงข้อมูลที่จำกัด การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจที่จำกัด และความเข้าใจที่จำกัดเกี่ยวกับกลไกทางกฎหมายและเชิงนโยบายที่มีอยู่สำหรับการคุ้มครองสิทธิของตน

ผู้เข้าร่วมยังได้สะท้อนว่า ผลกระทบข้ามพรมแดนยังคงเป็นเรื่องที่ยากต่อการจัดการ เนื่องจากโครงการเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำจำนวนมากที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนในประเทศไทย ตั้งอยู่นอกประเทศไทย โดยเฉพาะในประเทศเพื่อนบ้านในลุ่มน้ำโขง ขณะที่ชุมชนที่ได้รับผลกระทบภายในประเทศไทยยังคงต้องเผชิญกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต วัฒนธรรม และสังคม โดยปราศจากการเข้าถึงการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพหรือการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายในกระบวนการบริหารจัดการระดับภูมิภาค

การปรึกษาหารือยังสะท้อนเพิ่มเติมว่า กรอบการบริหารจัดการแม่น้ำโขงที่มีอยู่ในปัจจุบัน ยังคงให้การยอมรับต่อความสำคัญของมิติทางเพศภาวะและพันธกรณีข้ามพรมแดนของรัฐในการจัดการผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสิทธิมนุษยชนข้ามพรมแดนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำและการบริหารจัดการน้ำตามแนวแม่น้ำโขงอย่างไม่เพียงพอ

ผู้เข้าร่วม ภาคีเครือข่าย และ CRC ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการนำหลักการด้านสิทธิมนุษยชนกับภาคธุรกิจ (Business and Human Rights: BHR) มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการแม่น้ำโขง ซึ่งรวมถึง:

- หน้าที่ของรัฐในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
- ความรับผิดชอบของภาคธุรกิจและนักลงทุนในการเคารพสิทธิมนุษยชน
- การมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายของชุมชนที่ได้รับผลกระทบ
- การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร
- การบริหารจัดการที่ตอบสนองต่อมิติทางเพศภาวะ
- ความรับผิดรับชอบด้านสิ่งแวดล้อม
- และการเข้าถึงการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพต่อผลกระทบข้ามพรมแดน

เวทีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม การลงทุนด้านเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ การบริหารจัดการน้ำ และโครงการพัฒนาข้ามพรมแดน ไม่ควรถูกมองเพียงในฐานะประเด็นด้านเทคนิคหรือเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังเป็นประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน ความเป็นธรรมทางเพศ และสิทธิชุมชน ซึ่งจำเป็นต้องมีความรับผิดรับชอบ ความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมที่เข้มแข็งมากยิ่งขึ้นระหว่างประเทศในลุ่มน้ำโขงและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้น เราจึงเห็นถึงความจำเป็นในการเสริมสร้างพลังทางกฎหมายของผู้หญิง การมีส่วนร่วมของชุมชน ความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกการบริหารจัดการข้ามพรมแดน และแนวทางด้านสิทธิมนุษยชนกับภาคธุรกิจที่ตอบสนอง

ต่อมิติทางเพศภาวะ ในฐานะรากฐานสำคัญสำหรับการบรรลุการบริหารจัดการแม่น้ำโขงที่เป็นธรรม ยั่งยืน และตั้งอยู่บนหลักสิทธิ

2.6 ข้อกังวลที่เพิ่มมากขึ้นเกี่ยวกับมลพิษจากเหมืองข้ามพรมแดนและผลกระทบสะสมในลุ่มน้ำโขง

ผู้เข้าร่วมและองค์กรภาคีได้แสดงข้อกังวลที่เพิ่มมากขึ้นเกี่ยวกับความเสี่ยงด้านมลพิษข้ามพรมแดนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเหมืองขนาดใหญ่ในประเทศเมียนมา โดยเฉพาะกิจกรรมการสกัดแร่หายากและแร่ธาตุที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต้นน้ำซึ่งเชื่อมต่อกับลำน้ำสาขาที่ไหลลงสู่ระบบแม่น้ำโขง ชุมชนได้แสดงข้อกังวลว่า การปนเปื้อนของสารพิษ รวมถึงโลหะหนักและมลพิษที่เกี่ยวข้องกับการทำเหมือง อาจส่งผลกระทบเพิ่มมากขึ้นต่อคุณภาพน้ำ ทรัพยากรประมง ระบบนิเวศ ความมั่นคงทางอาหาร สุขภาพของประชาชน และวิถีชีวิตของชุมชนปลายน้ำตามแนวแม่น้ำโขง

ผู้เข้าร่วมได้เน้นย้ำว่า ข้อกังวลเหล่านี้กำลังทวีความรุนแรงมากขึ้นภายใต้บริบทของการพัฒนาเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำที่มีอยู่เดิมและแรงกดดันด้านสิ่งแวดล้อมสะสมทั่วทั้งลุ่มน้ำโขง ชุมชนได้แสดงข้อกังวลว่า เขื่อนและโครงการเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ รวมถึงเขื่อนปากแบง และเขื่อนในแม่น้ำโขงสายหลักอื่น ๆ ที่มีอยู่หรือถูกเสนอขึ้น อาจยิ่งเพิ่มความรุนแรงของความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดน ผ่านการเปลี่ยนแปลงการไหลของน้ำ การเคลื่อนตัวของตะกอน การสะสมของมลพิษ และความสามารถในการฟื้นตัวของระบบนิเวศ

การปรึกษาหารือสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการเสริมสร้างความร่วมมือระดับภูมิภาค การศึกษาทางวิทยาศาสตร์ที่โปร่งใส การติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำข้ามพรมแดน การเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ และแนวทางการบริหารจัดการที่ยึดหลักการป้องกันไว้ก่อน เพื่อป้องกันความเสียหายระยะยาวต่อชุมชน ระบบนิเวศ ทรัพยากรประมง ระบบอาหาร และสุขภาพของประชาชนทั่วทั้งลุ่มน้ำโขง

ผู้เข้าร่วมและองค์กรภาคียังได้เน้นย้ำเพิ่มเติมว่า คณะกรรมาธิการแม่น้ำโขง (MRC) และประเทศในลุ่มน้ำโขงควรมีบทบาทที่เข้มแข็งมากขึ้นในการประเมินผลกระทบข้ามพรมแดนแบบสะสมที่เกี่ยวข้องกับมลพิษจากเหมือง การพัฒนาเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ และการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับสภาพภูมิอากาศ ชุมชนได้เน้นย้ำว่าหากมีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่น่าเชื่อถือยืนยันถึงความเสี่ยงหรือผลกระทบด้านมลพิษข้ามพรมแดนที่ร้ายแรง โครงการเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำและโครงการพัฒนาแม่น้ำโขงที่เกี่ยวข้องควรได้รับการทบทวนตามหลักสิทธิมนุษยชน ความยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม แนวทางการป้องกันไว้ก่อน และพันธกรณีในการป้องกันความเสียหายอย่างมีนัยสำคัญต่อประชากรปลายน้ำ

ผู้เข้าร่วมได้ตั้งข้อสังเกตว่า ข้อกังวลเหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อประชาชนมากกว่า 60 ล้านคนที่อาศัยอยู่ทั่วทั้งลุ่มน้ำโขงตอนล่าง โดยเฉพาะชุมชนในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่พึ่งพาแม่น้ำโขงโดยตรงในด้านน้ำ ความมั่นคงทางอาหาร ทรัพยากรประมง การเกษตร วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความเป็นอยู่ของชุมชน

3. ข้อเสนอแผนปฏิบัติการด้านเพศภาวะ (Gender Action Plan Recommendations)

ข้อเสนอแนะสำหรับแผนปฏิบัติการด้านเพศภาวะต่อไปนี้ ได้รับการพัฒนาขึ้นผ่านกระบวนการปรึกษาหารือกับชุมชนและการพูดคุยแบบมีส่วนร่วมร่วมกับผู้นำสตรีและชุมชนลุ่มน้ำโขงในจังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย จังหวัดบึงกาฬ จังหวัดนครพนม จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดอุบลราชธานี ข้อเสนอแนะเหล่านี้สะท้อนถึงมุมมอง ประสบการณ์ และข้อเสนอที่ถ่ายทอดโดยชุมชนที่ได้รับผลกระทบตลอดกระบวนการจัดเวที ซึ่งดำเนินการร่วมกันโดย CRC และเครือข่ายภาคีในพื้นที่ ได้แก่ สมาคมเครือข่ายชุมชนลุ่มน้ำโขง 7 จังหวัดภาคอีสาน (ComNetMekong) และกลุ่มติดตามน้ำท่วมและเขื่อนแม่น้ำโขงอุบลราชธานี ข้อเสนอแนะดังกล่าวยังตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อค้นพบร่วมจากกระบวนการจัดเวที ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการเสริมสร้างพลังทางกฎหมาย การเพิ่มการเข้าถึงกลไกด้านสิทธิ และการให้ความสำคัญต่อมิติทางเพศภาวะมากยิ่งขึ้นภายใต้การบริหารจัดการแม่น้ำโขงข้ามพรมแดน

ข้อเสนอแนะเหล่านี้มีเป้าหมายเพื่อให้เสียง องค์ความรู้ และภาวะผู้นำของผู้หญิง ได้รับการบูรณาการอย่างมีความหมายเข้าสู่การบริหารจัดการแม่น้ำโขงทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับภูมิภาค รวมถึงการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐของไทย คณะกรรมาธิการแม่น้ำโขง (MRC) และกลไกระดับภูมิภาค/ระหว่างประเทศอื่น ๆ

ประเด็นสำคัญที่ 1: การยอมรับบทบาทของผู้หญิงในฐานะผู้นำในการบริหารจัดการแม่น้ำโขง

ผู้หญิงในชุมชนลุ่มน้ำโขงได้ทำหน้าที่ในบทบาทความเป็นผู้นำอยู่แล้ว ทั้งในการดูแลครอบครัว การสนับสนุนวิถีชีวิต การปกป้องสิ่งแวดล้อม การสื่อสาร การรับมือภัยพิบัติ การขับเคลื่อนประเด็นในระดับท้องถิ่น และการฟื้นฟูระบบนิเวศ อย่างไรก็ตาม บทบาทเหล่านี้มักอยู่ในลักษณะไม่เป็นทางการ และยังไม่ได้รับการยอมรับอย่างเพียงพอในกระบวนการตัดสินใจ

แนวทางดำเนินการ

- สร้างหลักประกันให้ผู้หญิงมีตัวแทนและการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายในกระบวนการปรึกษาหารือเกี่ยวกับแม่น้ำโขงในระดับหมู่บ้าน ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับประเทศ และระดับข้ามพรมแดน
- จัดให้มีช่องทางการมีส่วนร่วมที่ชัดเจนสำหรับผู้นำสตรีจากชุมชนลุ่มน้ำโขงที่ได้รับผลกระทบ ในการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐของไทย กลไกของคณะกรรมาธิการแม่น้ำโขง (MRC) เวทีระดับภูมิภาค และกระบวนการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ
- ยอมรับบทบาทของผู้หญิงในฐานะผู้ติดตามตรวจสอบชุมชน ผู้สื่อสาร ผู้ขับเคลื่อนสิทธิ ผู้ดูแลทรัพยากรน้ำ ผู้ปกป้องระบบนิเวศ และผู้ถือครององค์ความรู้ท้องถิ่น
- สนับสนุนภาวะผู้นำของผู้หญิงในการประชุมชุมชน การวางแผนด้านสิ่งแวดล้อม กระบวนการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ การอนุรักษ์ทรัพยากรประมง การจัดการขยะ และการติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำ
- ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บรรจุผู้นำสตรีเข้าเป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการหรือคณะทำงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ การรับมือภัยพิบัติ วิถีชีวิต ทรัพยากรประมง สุขภาพ และการปกป้องสิ่งแวดล้อม

- สร้างหลักประกันให้ประสบการณ์ชีวิตจริงของผู้หญิงและผลกระทบที่แตกต่างกันตามมิติทางเพศภาวะ ได้รับการสะท้อนอย่างเป็นทางการในรายงานชุมชน การรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ การประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และข้อเสนอเชิงนโยบาย

ผลลัพธ์ที่คาดหวัง

องค์ความรู้ ภาวะผู้นำ และประสบการณ์ชีวิตจริงของผู้หญิง ได้รับการยอมรับว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารจัดการแม่น้ำโขง ผู้นำสตรีจากชุมชนที่ได้รับผลกระทบสามารถเข้าถึงพื้นที่การตัดสินใจได้มากขึ้น และได้รับการบรรจุเข้าไปในกระบวนการหารือทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับภูมิภาค เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ การปกป้องสิ่งแวดล้อม การเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ และสิทธิของชุมชน

ประเด็นสำคัญที่ 2: เสริมสร้างนักกฎหมายชุมชนหญิง การเสริมสร้างพลังทางกฎหมาย และการจัดเก็บข้อมูลหลักฐานของชุมชน

การปรึกษาหารือสะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนจำเป็นต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิทางกฎหมาย การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม กลไกด้านสิทธิทั้งในประเทศและข้ามพรมแดน รวมถึงวิธีการจัดเก็บข้อมูลผลกระทบมากยิ่งขึ้น เนื่องจากผลกระทบจำนวนมากในลุ่มน้ำโขงเป็นผลกระทบข้ามพรมแดน ชุมชนจึงจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนเพื่อทำความเข้าใจทั้งทางเลือกทางกฎหมายในระดับท้องถิ่นและกลไกการขับเคลื่อนเชิงนโยบายในระดับภูมิภาค

แนวทางดำเนินการ

- ฝึกอบรมตัวแทนผู้หญิงในชุมชนให้เป็นนักกฎหมายชุมชนด้านการบริหารจัดการน้ำ สิทธิด้านสิ่งแวดล้อม สิทธิมนุษยชนกับภาคธุรกิจ (Business and Human Rights: BHR) สิทธิชุมชน การมีส่วนร่วมของสาธารณะ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และการจัดเก็บข้อมูลผลกระทบ
- บรรจุการฝึกอบรมเกี่ยวกับพันธกรณีข้ามพรมแดนของรัฐ ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดน กลไกการบริหารจัดการแม่น้ำโขงระดับภูมิภาค และการเข้าถึงการเยียวยาสำหรับผลกระทบข้ามพรมแดน
- สนับสนุนผู้หญิงและนักกฎหมายชุมชนในการจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำ ปริมาณการจับปลา พืชอาหาร การกัดเซาะตลิ่ง การหายไปของหาดทราย คุณภาพน้ำ ผลกระทบด้านสุขภาพ การสูญเสียวิถีชีวิต ผลกระทบทางวัฒนธรรม การลดลงของการท่องเที่ยว ความเสียหายทางการเกษตร และผลกระทบจากภัยพิบัติ
- พัฒนาเครื่องมือจัดเก็บข้อมูลหลักฐานของชุมชนที่เรียบง่ายและเข้าถึงได้ ซึ่งรวมถึงแบบฟอร์มติดตามตรวจสอบ คู่มือการจัดเก็บภาพถ่าย บันทึกคุณภาพน้ำ บันทึกผลกระทบด้านวิถีชีวิต และรูปแบบการบันทึกคำให้การของชุมชน
- สนับสนุนนักกฎหมายชุมชนหญิงในการช่วยให้ชุมชนเข้าใจสิทธิและหน้าที่ของตนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการแม่น้ำโขง การปกป้องสิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ

- เสริมสร้างศักยภาพของผู้หญิงในการจัดทำข้อเสนอของชุมชน ข้อร้องเรียน ข้อเสนอเชิงนโยบาย และสื่อเพื่อการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย สำหรับหน่วยงานภาครัฐของไทย กลไกของ MRC และเวทีระดับภูมิภาคที่เกี่ยวข้อง
- จัดทำฐานข้อมูลหลักฐานของชุมชนหรือระบบจัดเก็บข้อมูลร่วมกัน ที่สามารถสนับสนุนการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย การวิเคราะห์ทางกฎหมาย การมีส่วนร่วมเชิงนโยบาย และการสื่อสารสาธารณะ

ผลลัพธ์ที่คาดหวัง

ผู้หญิงและชุมชนสามารถจัดทำข้อมูลหลักฐานที่น่าเชื่อถือและตั้งอยู่บนฐานของชุมชน เพื่อใช้ในการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย การร้องเรียน การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย การสื่อสารสาธารณะ และการมีส่วนร่วมกับ MRC และกลไกอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง นักกฎหมายชุมชนหญิงกลายเป็นบุคคลทรัพยากรในระดับท้องถิ่นที่สามารถสนับสนุนชุมชนในการทำความเข้าใจสิทธิ การจัดเก็บข้อมูลผลกระทบ และการติดตามความรับผิดรับชอบได้

ประเด็นสำคัญที่ 3: จัดตั้งระบบติดตามตรวจสอบน้ำ ระบบนิเวศ และวิถีชีวิตโดยชุมชนเป็นฐาน

ชุมชนได้รายงานถึงการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำ การลดลงของตะกอน การหายไปของหาดทราย การลดลงของทรัพยากรประมง มลพิษทางน้ำ การกัดเซาะตลิ่ง น้ำท่วม ภัยแล้ง และความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศ ผู้หญิงและชุมชนท้องถิ่นอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสมในการติดตามตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ เนื่องจากเป็นผู้ใช้และสังเกตแม่น้ำในชีวิตประจำวันโดยตรง

แนวทางดำเนินการ

- สนับสนุนผู้หญิงและอาสาสมัครชุมชนในการเก็บตัวอย่างน้ำ ติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำ จัดเก็บข้อมูลการลดลงของทรัพยากรประมง บันทึกการกัดเซาะตลิ่ง และติดตามการเปลี่ยนแปลงของหาดทราย พืชอาหาร พื้นที่ชุ่มน้ำ สวนริมตลิ่ง และพื้นที่ประมงพื้นบ้าน
- สนับสนุนการติดตามตรวจสอบโดยชุมชนและการประเมินทางวิทยาศาสตร์อย่างเป็นอิสระเกี่ยวกับความเสี่ยงด้านมลพิษจากเหมืองข้ามพรมแดน ซึ่งรวมถึงโลหะหนักและการปนเปื้อนของสารพิษที่อาจเชื่อมโยงกับกิจกรรมเหมืองในพื้นที่ต้นน้ำที่ส่งผลกระทบต่อลำน้ำสาขาที่เชื่อมต่อกับระบบแม่น้ำโขง
- พัฒนาความร่วมมือระหว่างชุมชน มหาวิทยาลัย สถาบันด้านสาธารณสุข ผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม และเครือข่ายระดับภูมิภาค เพื่อติดตามตรวจสอบผลกระทบสะสมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ มลพิษจากเหมือง การเปลี่ยนแปลงของตะกอน และความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศทั่วทั้งลุ่มน้ำโขง
- จัดตั้งกลุ่มติดตามตรวจสอบโดยชุมชนที่มีผู้หญิง เยาวชน ชาวประมง เกษตรกร อาสาสมัครสาธารณสุข โรงเรียน ผู้นำท้องถิ่น และองค์กรชุมชนเข้าร่วม
- เชื่อมโยงการติดตามตรวจสอบโดยชุมชนกับมหาวิทยาลัย หน่วยงานด้านสาธารณสุข หน่วยงานด้านประมง ผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม และหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างความน่าเชื่อถือทางวิชาการและการติดตามผล

- พัฒนาระบบเตือนภัยล่วงหน้าและระบบแบ่งปันข้อมูลในระดับท้องถิ่น สำหรับการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำอย่างฉับพลัน การระบายน้ำ น้ำท่วม ภัยแล้ง และการพังทลายของตลิ่ง
- บูรณาการข้อมูลการสังเกตของผู้หญิงและองค์ความรู้ด้านนิเวศวิทยาท้องถิ่นเข้าสู่รายงานการติดตามตรวจสอบของชุมชนและข้อเสนอเชิงนโยบาย
- จัดเก็บข้อมูลความเชื่อมโยงระหว่างการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศกับผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร สุขภาพ วิถีชีวิต วัฒนธรรม และภาระด้านการดูแลภายในครัวเรือน
- ส่งเสริมให้ MRC และหน่วยงานภาครัฐของไทย ยอมรับการติดตามตรวจสอบโดยชุมชนในฐานะแหล่งข้อมูลที่มีความชอบธรรมภายใต้การบริหารจัดการแม่น้ำโขง

ผลลัพธ์ที่คาดหวัง

ข้อมูลที่จัดเก็บโดยชุมชนกลายเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการแม่น้ำโขง ระบบเตือนภัยล่วงหน้า การติดตามตรวจสอบด้านสิ่งแวดล้อม และกระบวนการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย องค์ความรู้ท้องถิ่นและการสังเกตในชีวิตประจำวันของผู้หญิงช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของแม่น้ำและผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของชุมชน

การติดตามตรวจสอบโดยชุมชนยังช่วยสนับสนุนการระบุความเสี่ยงด้านมลพิษข้ามพรมแดนในระยะเริ่มต้น และเสริมสร้างความรับผิดรับชอบในระดับภูมิภาคต่อผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมแบบสะสมที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนทั่วทั้งลุ่มน้ำโขง

ประเด็นสำคัญที่ 4: ลดภาระด้านวิถีชีวิต เศรษฐกิจ และการดูแลของผู้หญิง

การปรึกษาหารือสะท้อนให้เห็นว่า ผู้หญิงกำลังต้องรับผิดชอบมากขึ้นในการรักษาความเป็นอยู่ของครัวเรือน ขณะที่ทรัพยากรประมงลดลง การทำเกษตรกรรมมีความยากลำบากมากขึ้น รายได้จากการท่องเที่ยวลดลง ต้นทุนด้านน้ำเพิ่มสูงขึ้น และสมาชิกในครอบครัวต้องย้ายถิ่นเพื่อไปทำงาน ดังนั้น การบริหารจัดการแม่น้ำโขงที่ตอบสนองต่อมิติทางเพศภาวะ จึงจำเป็นต้องจัดการทั้งผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและภาระทางสังคมและเศรษฐกิจที่ตกอยู่กับผู้หญิง

แนวทางดำเนินการ

- สนับสนุนวิถีชีวิตที่ยั่งยืนซึ่งได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของแม่น้ำโขง ซึ่งรวมถึงเกษตรกรรมริมตลิ่ง ทรัพยากรประมง การปลูกพืชระยะสั้นหลังน้ำลด การแปรรูปอาหาร การท่องเที่ยวโดยชุมชน การปลูกฝ้ายและการทอผ้า และกิจการชุมชนที่นำโดยผู้หญิง
- ลดต้นทุนด้านน้ำและไฟฟ้าสำหรับการเกษตรในชุมชนที่ได้รับผลกระทบ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่การสูบน้ำมีค่าใช้จ่ายสูงขึ้น
- จัดตั้งกองทุนฟื้นฟูวิถีชีวิตหรือกองทุนชุมชน เพื่อสนับสนุนผู้หญิง ชาวประมง เกษตรกรริมตลิ่ง และครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วม ภัยแล้ง การกัดเซาะ และการลดลงของทรัพยากรประมง
- สนับสนุนกิจการที่นำโดยผู้หญิงและกิจการชุมชนที่ตั้งอยู่บนฐานของทรัพยากรท้องถิ่น ระบบอาหาร องค์ความรู้ด้านนิเวศวิทยา และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

- บรรจุภาระด้านการดูแลที่ไม่ได้รับค่าตอบแทนของผู้หญิงไว้ในการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม การประเมินโครงการเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ การวางแผนรับมือภัยพิบัติ และการพัฒนานโยบาย
- จัดให้มีการสนับสนุนเฉพาะสำหรับครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบจากการย้ายถิ่น การสูญเสียวิถีชีวิต ความไม่มั่นคงทางอาหาร และภาระด้านการดูแลที่เพิ่มมากขึ้น
- ส่งเสริมมาตรการฟื้นฟูวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงกับการฟื้นฟูระบบนิเวศ การอนุรักษ์ทรัพยากรประมง การท่องเที่ยวท้องถิ่น เกษตรกรรมริมตลิ่ง และองค์ความรู้ดั้งเดิม

ผลลัพธ์ที่คาดหวัง

ผู้หญิงและครอบครัวสามารถรับมือกับการสูญเสียวิถีชีวิต ต้นทุนที่เพิ่มสูงขึ้น ความไม่มั่นคงทางอาหาร และความไม่มั่นคงด้านสิ่งแวดล้อมได้ดีมากยิ่งขึ้น การสนับสนุนด้านวิถีชีวิตที่ตอบสนองต่อมิติทางเพศภาวะช่วยลดแรงกดดันภายในครัวเรือนที่ตกอยู่กับผู้หญิง และเสริมสร้างความเข้มแข็งในการรับมือของชุมชน

ประเด็นสำคัญที่ 5: พัฒนาระบบเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ ระบบแจ้งเตือนภัยล่วงหน้า และการเข้าถึงการเยียวยา

ชุมชนได้รายงานถึงปัญหาน้ำท่วม ภัยแล้ง การพังทลายของตลิ่ง การเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำอย่างฉับพลัน และการขาดข้อมูลล่วงหน้าก่อนการระบายน้ำ ผู้หญิงมีบทบาทสำคัญอยู่แล้วในการสื่อสาร การเผยแพร่ข้อมูลเตือนภัย และการวางแผนของชุมชน แต่ยังจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนและการยอมรับอย่างเป็นทางการมากยิ่งขึ้น

แนวทางดำเนินการ

- สร้างหลักประกันให้มีการแจ้งเตือนอย่างทันท่วงทีและเข้าถึงได้ ก่อนการระบายน้ำ น้ำท่วม ภัยแล้ง หรือการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำอย่างฉับพลัน
- สนับสนุนบทบาทของผู้หญิงในการสื่อสารข้อมูลเตือนภัย การประสานงานการตอบสนองในระดับท้องถิ่น และการช่วยเหลือครัวเรือนเปราะบาง
- พัฒนาแผนเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติในระดับหมู่บ้าน โดยเฉพาะในชุมชนที่มีความเสี่ยงต่อน้ำท่วม ภัยแล้ง และการกัดเซาะตลิ่ง
- จัดตั้งช่องทางการสื่อสารระหว่างชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น หน่วยงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย หน่วยงานด้านน้ำ และกลไกติดตามตรวจสอบที่เกี่ยวข้องกับเขื่อน
- สร้างหลักประกันให้มีการชดเชยและการช่วยเหลือที่รวดเร็ว เป็นธรรม และเข้าถึงได้มากขึ้น ภายหลังน้ำท่วม ภัยแล้ง การพังทลายของตลิ่ง และความเสียหายด้านวิถีชีวิต
- บรรจุผู้หญิง ผู้สูงอายุ เด็ก ชาวประมง เกษตรกร และครัวเรือนเปราะบาง เข้าเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนความเสี่ยงจากภัยพิบัติและระบบการตอบสนองต่อภัยพิบัติ
- จัดเก็บข้อมูลผลกระทบจากภัยพิบัติ เพื่อใช้เป็นหลักฐานสำหรับการปฏิรูปเชิงนโยบาย การเรียกร้องค่าชดเชย และความรับผิดรับชอบในระดับภูมิภาค

ผลลัพธ์ที่คาดหวัง

ชุมชน โดยเฉพาะผู้หญิงและครัวเรือนเปราะบาง มีความพร้อมมากขึ้นในการรับมือกับภัยพิบัติและการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมอย่างฉับพลันที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำโขง การตอบสนองต่อภัยพิบัติมีความครอบคลุม ทันท่วงที ตอบสนองต่อมิติทางเพศภาวะ และเชื่อมโยงกับการเยียวยาที่ตั้งอยู่บนหลักสิทธิมากยิ่งขึ้น

ประเด็นสำคัญที่ 6: คุ้มครองวัฒนธรรม องค์ความรู้ท้องถิ่น และอัตลักษณ์ที่ผูกพันกับแม่น้ำ

ชุมชนได้เน้นย้ำว่า แม่น้ำโขงไม่ได้เป็นเพียงแหล่งน้ำหรือแหล่งกิจกรรมทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังเป็นรากฐานของวัฒนธรรมท้องถิ่น อัตลักษณ์ ระบบอาหาร วิถีชีวิตดั้งเดิม และองค์ความรู้ที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น การเปลี่ยนแปลงของสภาพแม่น้ำได้ส่งผลกระทบต่อการแข่งเรือ ประเพณีไหลเรือไฟ พื้นที่ประมงพื้นบ้าน การท่องเที่ยวท้องถิ่น พื้นที่ทางศาสนา พืชอาหาร และเกษตรกรรมริมตลิ่ง

แนวทางดำเนินการ

- จัดเก็บและบันทึกองค์ความรู้ของผู้หญิงและชุมชนเกี่ยวกับทรัพยากรประมง เกษตรกรรมริมตลิ่ง พืชอาหาร พิธีกรรมท้องถิ่น พื้นที่ประมงพื้นบ้าน การอนุรักษ์ปลา พื้นที่ชุ่มน้ำ หาดทราย และวิถีชีวิตที่ผูกพันกับแม่น้ำ
- สนับสนุนการเรียนรู้ของเยาวชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์แม่น้ำโขง การจัดการขยะ วัฒนธรรมท้องถิ่น การฟื้นฟูระบบนิเวศ และองค์ความรู้ดั้งเดิมด้านนิเวศวิทยา
- ปกป้องวิถีปฏิบัติทางวัฒนธรรมที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแม่น้ำ ซึ่งรวมถึงการแข่งเรือ ประเพณีไหลเรือไฟ การท่องเที่ยวท้องถิ่น ระบบประมงพื้นบ้าน เกษตรกรรมริมตลิ่ง และสถานที่ทางศาสนาหรือจิตวิญญาณ
- สนับสนุนการจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมโดยชุมชน เพื่อระบุพื้นที่สำคัญด้านระบบนิเวศ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตตามแนวแม่น้ำโขง
- ยอมรับระบบประมงพื้นบ้าน ธนาคารปลาโดยชุมชน สวนริมตลิ่ง และแนวปฏิบัติด้านการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น ว่าเป็นส่วนสำคัญของการบริหารจัดการแม่น้ำโขง
- สร้างหลักประกันให้การประเมินด้านสิ่งแวดล้อมและกระบวนการปรึกษาหารือเกี่ยวกับเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ ครอบคลุมถึงผลกระทบด้านวัฒนธรรมและผลกระทบต่ออัตลักษณ์ของชุมชน
- ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการอนุรักษ์และถ่ายทอดองค์ความรู้ท้องถิ่นสู่คนรุ่นใหม่

ผลลัพธ์ที่คาดหวัง

การบริหารจัดการแม่น้ำโขงให้การยอมรับต่อวัฒนธรรม อัตลักษณ์ องค์ความรู้ท้องถิ่น และความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับแม่น้ำ ในฐานะองค์ประกอบสำคัญของการปกป้องแม่น้ำ ผู้หญิงและเยาวชนมีบทบาทที่เข้มแข็งมากขึ้นในการอนุรักษ์องค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมและนิเวศวิทยาสำหรับคนรุ่นต่อไป

ประเด็นสำคัญที่ 7: เสริมสร้างการบริหารจัดการข้ามพรมแดนและความรับผิดรับชอบที่ตอบสนองต่อมิติทางเพศภาวะ

เนื่องจากแม่น้ำโขงเป็นทรัพยากรข้ามพรมแดนร่วมกัน และโครงการเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำจำนวนมากที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนในประเทศไทยตั้งอยู่นอกประเทศไทย การปรึกษาหารือจึงสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการเสริมสร้างความรับผิดรับชอบและความร่วมมือในระดับภูมิภาคให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น การบริหารจัดการแม่น้ำโขงจำเป็นต้องจัดการไม่เพียงเฉพาะประเด็นด้านเทคนิคของการบริหารจัดการน้ำเท่านั้น แต่ยังรวมถึงสิทธิมนุษยชน ความเป็นธรรมทางเพศ และพันธกรณีข้ามพรมแดนด้วย

แนวทางดำเนินการ

- ส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับพันธกรณีข้ามพรมแดนของประเทศในลุ่มน้ำโขง ที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสิทธิมนุษยชนข้ามพรมแดน
- นำหลักการด้านสิทธิมนุษยชนกับภาคธุรกิจ (Business and Human Rights: BHR) มาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ การลงทุน การบริหารจัดการน้ำ และโครงการโครงสร้างพื้นฐานข้ามพรมแดน
- สร้างหลักประกันให้รัฐ นักลงทุน ผู้พัฒนาโครงการ และสถาบันการเงิน ดำเนินการตรวจสอบสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมอย่างรอบด้านที่ตอบสนองต่อมิติทางเพศภาวะ ก่อนการอนุมัติหรือสนับสนุนโครงการเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ
- กำหนดให้มีการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายของผู้หญิงและชุมชนที่ได้รับผลกระทบในทุกขั้นตอนของการวางแผนโครงการ การประเมิน การติดตามตรวจสอบ และการทบทวนโครงการ
- เสริมสร้างการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การเข้าถึงการมีส่วนร่วม และการเข้าถึงการเยียวยา สำหรับชุมชนที่ได้รับผลกระทบข้ามพรมแดน
- ส่งเสริมให้ MRC และกลไกระดับภูมิภาค บูรณาการมิติทางเพศภาวะ สิทธิมนุษยชน ข้อมูลหลักฐานจากชุมชน และหลักการ BHR เข้าสู่การบริหารจัดการเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ
- สนับสนุนชุมชนในการใช้กลไกทั้งในประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ เพื่อยกข้อกังวลและเรียกร้องความรับผิดรับชอบ

ผลลัพธ์ที่คาดหวัง

การบริหารจัดการแม่น้ำโขงมีความรับผิดรับชอบมากยิ่งขึ้น ตั้งอยู่บนหลักสิทธิ ตอบสนองต่อมิติทางเพศภาวะ และสอดคล้องกับหลักการด้านสิทธิมนุษยชนกับภาคธุรกิจ ชุมชนที่ได้รับผลกระทบมีช่องทางที่เข้มแข็งมากขึ้นในการมีส่วนร่วม การคุ้มครอง และการเข้าถึงการเยียวยาสำหรับผลกระทบข้ามพรมแดน

4. ข้อเสนอเชิงนโยบาย

ข้อเสนอเชิงนโยบายต่อไปนี้ได้รับการพัฒนาขึ้นผ่านกระบวนการปรึกษาหารือกับชุมชนและการพูดคุยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมร่วมกับผู้นำสตรีและชุมชนลุ่มน้ำโขงในจังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย จังหวัดบึงกาฬ จังหวัดนครพนม จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดอุบลราชธานี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ของประเทศไทย กระบวนการดังกล่าวดำเนินการร่วมกันโดยมูลนิธิศูนย์ข้อมูลชุมชน (Community Resource Centre Foundation: CRC) ร่วมกับเครือข่ายภาคีในพื้นที่ ได้แก่ สมาคมเครือข่ายชุมชนลุ่มน้ำโขง 7 จังหวัดภาคอีสาน (ComNetMekong) และกลุ่มติดตามน้ำท่วมและเขื่อนแม่น้ำโขงอุบลราชธานี ข้อเสนอเหล่านี้สะท้อนถึงมุมมอง ประสบการณ์ ข้อกังวล และข้อเสนอร่วมที่ถ่ายทอดโดยชุมชนที่ได้รับผลกระทบตลอดกระบวนการจัดเวที ควบคู่ไปกับประสบการณ์และการวิเคราะห์ของ CRC และเครือข่ายภาคีที่ทำงานด้านความยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดน สิทธิชุมชน การเสริมสร้างพลังทางกฎหมาย สิทธิมนุษยชนกับภาคธุรกิจ (Business and Human Rights: BHR) และการบริหารจัดการแม่น้ำโขง

การปรึกษาหารือสะท้อนให้เห็นว่า การบริหารจัดการแม่น้ำโขงไม่สามารถแยกออกจากประเด็นที่กว้างขึ้นเกี่ยวกับความเป็นธรรมด้านสภาพภูมิอากาศ สิทธิมนุษยชน ความเสมอภาคทางเพศ ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม และความรับผิดรับชอบข้ามพรมแดนได้ ผู้หญิงและชุมชนที่ได้รับผลกระทบกำลังเผชิญกับผลกระทบสะสมที่เพิ่มมากขึ้น อันเกิดจากการพัฒนาเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ ความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม การกัดเซาะตลิ่ง การลดลงของทรัพยากรประมง ความไม่มั่นคงทางอาหาร ความไม่มั่นคงด้านวิถีชีวิต และความเปราะบางทางสังคมที่เพิ่มมากขึ้น ผู้เข้าร่วมและองค์กรภาคีได้เน้นย้ำว่าผลกระทบเหล่านี้ไม่ควรถูกมองเพียงในฐานะข้อกังวลด้านสิ่งแวดล้อมหรือเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังเป็นประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนและความเป็นธรรมทางเพศ ซึ่งจำเป็นต้องมีการมีส่วนร่วม ความรับผิดรับชอบ การคุ้มครองนักปกป้องสิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการที่ตอบสนองต่อมิติทางเพศภาวะมากยิ่งขึ้น ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับภูมิภาค

CRC เครือข่ายภาคี ผู้นำสตรี และชุมชนที่เข้าร่วม ยังได้เน้นย้ำเพิ่มเติมว่า การบริหารจัดการแม่น้ำโขงควรสอดคล้องกับหลักการที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนกับภาคธุรกิจ (Business and Human Rights: BHR) ความเป็นธรรมด้านสภาพภูมิอากาศ การมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย ความรับผิดรับชอบด้านสิ่งแวดล้อมและพันธกรณีข้ามพรมแดนของรัฐ กระบวนการจัดเวทียังสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างหลักประกันในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมของสาธารณะ การคุ้มครองนักปกป้องสิ่งแวดล้อม และการเข้าถึงการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพ สำหรับชุมชนที่ได้รับผลกระทบ ผู้นำสตรี และชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากความเสียหายด้านสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดน

4.1 ข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมาธิการแม่น้ำโขง (Mekong River Commission: MRC)

ชุมชนได้เน้นย้ำว่า กระบวนการบริหารจัดการแม่น้ำโขงที่มีอยู่ในปัจจุบัน ยังคงตอบสนองต่อความเป็นจริงในชีวิตของผู้หญิงและชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างไม่เพียงพอ การพัฒนาเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ ความผันผวนของระดับน้ำ การลดลงของทรัพยากรประมง การกัดเซาะ มลพิษทางน้ำ ความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ และความไม่มั่นคงด้านวิถีชีวิต กำลังส่งผลกระทบต่อชุมชนในลักษณะที่เกินกว่าประเด็นด้านเทคนิคของการบริหารจัดการน้ำ และส่งผลกระทบโดยตรงต่อสิทธิมนุษยชน ความมั่นคงทางอาหาร วัฒนธรรม สุขภาพ ความเสมอภาคทางเพศ และความเป็นอยู่ของชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. บูรณาการผลกระทบที่แตกต่างกันตามมิติทางเพศภาวะ ข้อกังวลด้านความเป็นธรรมทางสภาพภูมิอากาศ และประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน เข้าสู่กระบวนการประเมิน การปรึกษาหารือ การติดตามตรวจสอบ และการทบทวนโครงการเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำทั้งหมดที่ดำเนินการภายใต้กลไกของ MRC
2. สร้างหลักประกันให้ผู้หญิงจากชุมชนลุ่มน้ำโขงที่ได้รับผลกระทบในประเทศไทย สามารถมีส่วนร่วมโดยตรงและอย่างมีความหมายในการปรึกษาหารือของ MRC การพูดคุยเชิงนโยบายระดับภูมิภาค การรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ และกระบวนการบริหารจัดการข้ามพรมแดน
3. กำหนดให้มีการประเมินผลกระทบข้ามพรมแดนที่ตอบสนองต่อมิติทางเพศภาวะ ตอบสนองต่อสภาพภูมิอากาศ และตั้งอยู่บนหลักสิทธิมนุษยชน สำหรับโครงการเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำทั้งหมดทั้งที่มีอยู่และที่ถูกเสนอขึ้นในลุ่มน้ำโขง
4. จัดตั้งกลไกการติดตามตรวจสอบและการรายงานโดยชุมชนที่เข้าถึงได้ เพื่อให้ผู้หญิงและชุมชนท้องถิ่นสามารถส่งข้อมูลหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับ:
   - o ความผันผวนของระดับน้ำที่ไม่สม่ำเสมอ
   - o การลดลงของทรัพยากรประมง
   - o การหายไปของหาดทราย
   - o การกัดเซาะตลิ่ง
   - o มลพิษทางน้ำ
   - o ผลกระทบด้านสุขภาพ
   - o ความไม่มั่นคงทางอาหาร
   - o การสูญเสียวิถีชีวิต
   - o ผลกระทบทางวัฒนธรรม
   - o และผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติ
5. พัฒนาการเข้าถึงข้อมูลที่ทันท่วงที โปร่งใส และเข้าถึงได้ของสาธารณะ เกี่ยวกับ:
   - o การดำเนินงานของเขื่อน
   - o การระบายน้ำ
   - o การติดตามตรวจสอบด้านสิ่งแวดล้อม
   - o ผลกระทบของโครงการ
   - o สถานการณ์ฉุกเฉิน
   - o และมาตรการลดผลกระทบ
6. ยอมรับความมั่นคงด้านวิถีชีวิต ระบบอาหาร มรดกทางวัฒนธรรม ภาระด้านการดูแลที่ไม่ได้รับค่าตอบแทน ความเป็นอยู่ของผู้หญิง ความเปราะบางด้านสภาพภูมิอากาศ และความเข้มแข็งในการรับมือของชุมชน ว่าเป็นข้อกังวลหลักของการบริหารจัดการแม่น้ำโขง ไม่ใช่เพียงประเด็นด้านเทคนิคหรือเศรษฐกิจเท่านั้น

7. สร้างหลักประกันให้มีการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างเสรี ล่วงหน้า ได้รับข้อมูลครอบคลุม ตอบสนองต่อมิติทางเพศภาวะ และเหมาะสมทางวัฒนธรรม ในทุกกระบวนการพัฒนาและการปรึกษาหารือที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำโขง

8. บูรณาการหลักการด้านสิทธิมนุษยชนกับภาคธุรกิจ (Business and Human Rights: BHR) เข้าสู่การบริหารจัดการเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำในลุ่มน้ำโขง ซึ่งรวมถึง:
   - o หน้าที่ของรัฐในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
   - o ความรับผิดชอบของภาคธุรกิจในการเคารพสิทธิมนุษยชน
   - o การมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย
   - o การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร
   - o ความรับผิดรับชอบด้านสิ่งแวดล้อม
   - o และการเข้าถึงการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพ

9. ยอมรับว่า ผลกระทบข้ามพรมแดนจากเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำเกี่ยวข้องกับพันธกรณีข้ามพรมแดน (Extraterritorial Obligations: ETOs) ของประเทศในลุ่มน้ำโขง ในการป้องกัน ลด และจัดการความเสียหายด้านสิ่งแวดล้อมและสิทธิมนุษยชนข้ามพรมแดน

10. เสริมสร้างมาตรฐานด้านความรับผิดรับชอบสำหรับนักลงทุน สถาบันการเงิน ผู้พัฒนาโครงการ และบริษัทที่เกี่ยวข้องกับโครงการเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำและโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อสร้างหลักประกันให้มีการตรวจสอบสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง

11. สนับสนุนความร่วมมือระหว่างกลไกของ MRC ชุมชนที่ได้รับผลกระทบ มหาวิทยาลัย เครือข่ายผู้หญิง องค์กรภาคประชาสังคม นักปกป้องสิ่งแวดล้อม และผู้เชี่ยวชาญอิสระ ในการพัฒนาระบบติดตามตรวจสอบและข้อเสนอเชิงนโยบายที่ยึดชุมชนเป็นศูนย์กลาง

12. ดำเนินการหรือสนับสนุนการศึกษาข้ามพรมแดนที่เป็นอิสระ โปร่งใส และเปิดเผยต่อสาธารณะเกี่ยวกับความเสี่ยงด้านมลพิษที่เกี่ยวข้องกับการทำเหมือง ซึ่งรวมถึงการปนเปื้อนของโลหะหนักและสารพิษที่อาจส่งผลกระทบต่อลำน้ำสาขาและระบบแม่น้ำโขงจากกิจกรรมเหมืองในพื้นที่ต้นน้ำของประเทศเพื่อนบ้าน

13. ประเมินผลกระทบสะสมที่เกี่ยวข้องกับโครงการเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ มลพิษจากเหมือง การสูญเสียตะกอน ความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ ความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศ และการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดนทั่วทั้งลุ่มน้ำโขง ซึ่งรวมถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อทรัพยากรประมง ความมั่นคงทางอาหาร สุขภาพของประชาชน ความหลากหลายทางชีวภาพ และวิถีชีวิตของชุมชน

14. ใช้แนวทางการป้องกันไว้ก่อน และทบทวนโครงการเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำในแม่น้ำโขงที่มีอยู่หรือถูกเสนอขึ้น หากหลักฐานทางวิทยาศาสตร์บ่งชี้ถึงความเสี่ยงด้านมลพิษข้ามพรมแดนที่ร้ายแรง หรือความเสียหายด้านสิ่งแวดล้อมแบบสะสมที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนปลายน้ำ

15. ยอมรับว่า ความล้มเหลวในการป้องกันหรือจัดการมลพิษข้ามพรมแดน อาจก่อให้เกิดความเสี่ยงระยะยาวที่ร้ายแรงต่อประชาชนมากกว่า 60 ล้านคนที่อาศัยอยู่ในลุ่มน้ำโขงตอนล่าง โดยเฉพาะชุมชนใน

ประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่พึ่งพาระบบนิเวศและทรัพยากรประมงของแม่น้ำโขงโดยตรง

16. สร้างหลักประกันให้ผู้นำสตรี นักขับเคลื่อนชุมชน และนักปกป้องสิ่งแวดล้อม ได้รับการคุ้มครองจากการคุกคาม การข่มขู่ การทำให้เป็นอาชญากรรม การตอบโต้ และความรุนแรง ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนด้านสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการแม่น้ำโขง

4.2 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานภาครัฐของไทย

ชุมชนได้สะท้อนถึงความจำเป็นในการได้รับการสนับสนุนที่เข้มแข็งมากขึ้นจากหน่วยงานภาครัฐของไทย ในการจัดการผลกระทบข้ามพรมแดนในลุ่มน้ำโขง การคุ้มครองสิทธิของชุมชน การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้หญิง การสนับสนุนความสามารถในการรับมือด้านสภาพภูมิอากาศ และการพัฒนาการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบ

ข้อเสนอแนะ

1. จัดตั้งกลไกที่เป็นทางการ โปร่งใส และเข้าถึงได้ สำหรับให้ผู้หญิงและชุมชนที่ได้รับผลกระทบสามารถมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายในการหารือเชิงนโยบายระดับชาติที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำโขง กระบวนการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม การวางแผนการปรับตัวต่อสภาพภูมิอากาศ และการปรึกษาหารือข้ามพรมแดน
2. สนับสนุนนักกฎหมายชุมชนหญิง ผู้นำสตรี องค์กรชุมชน และนักปกป้องสิ่งแวดล้อม ในการจัดเก็บข้อมูลผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม การสื่อสารข้อกังวล และการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง
3. พัฒนาการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบด้าน:
   - o การบริหารจัดการน้ำ
   - o ทรัพยากรประมง
   - o การเกษตร
   - o สาธารณสุข
   - o การปรับตัวต่อสภาพภูมิอากาศ
   - o การป้องกันภัยพิบัติ
   - o การบริหารจัดการท้องถิ่น
   - o การคุ้มครองสิ่งแวดล้อม
   - o และความร่วมมือข้ามพรมแดน
4. สนับสนุนการติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำโดยชุมชน การจัดการน้ำเสีย การอนุรักษ์ทรัพยากรประมง การฟื้นฟูระบบนิเวศ การฟื้นฟูตลิ่ง และโครงการปรับตัวต่อสภาพภูมิอากาศ

5. สนับสนุนการตรวจสอบคุณภาพน้ำอย่างเป็นอิสระ การศึกษาด้านสาธารณสุข และการติดตามตรวจสอบมลพิษข้ามพรมแดน ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเหมืองในพื้นที่ต้นน้ำซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อแม่น้ำโขงและลำน้ำสาขาที่ไหลเข้าสู่ประเทศไทย

6. พัฒนามาตรการตอบสนองภาวะฉุกเฉิน การสื่อสารสาธารณะ และมาตรการคุ้มครองตามหลักการป้องกันไว้ก่อน สำหรับชุมชนที่อาจได้รับผลกระทบจากการปนเปื้อนของโลหะหนักและมลพิษจากสารพิษที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเหมืองข้ามพรมแดน

7. เสริมสร้างระบบเตือนภัยด้านภัยพิบัติ และสร้างหลักประกันให้มีข้อมูลที่ทันท่วงที โปร่งใส และเข้าถึงได้ เกี่ยวกับ:
   - o การเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำ
   - o การระบายน้ำจากเขื่อน
   - o น้ำท่วม
   - o ภัยแล้ง
   - o ความเสี่ยงจากการกัดเซาะ
   - o และมาตรการตอบสนองภาวะฉุกเฉิน

8. จัดตั้งมาตรการชดเชยและการฟื้นฟูวิถีชีวิตที่รวดเร็ว เป็นธรรม ตอบสนองต่อมิติทางเพศภาวะ และเข้าถึงได้ สำหรับชุมชนที่ได้รับผลกระทบจาก:
   - o การลดลงของทรัพยากรประมง
   - o น้ำท่วม
   - o ภัยแล้ง
   - o การพังทลายของตลิ่ง
   - o ความเสียหายทางการเกษตร
   - o และการสูญเสียรายได้จากการท่องเที่ยว

9. ลดต้นทุนด้านน้ำและไฟฟ้าสำหรับการเกษตรในชุมชนลุ่มน้ำโขงที่ได้รับผลกระทบ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ชุมชนต้องพึ่งพาการสูบน้ำเพื่อการเกษตรและการฟื้นฟูวิถีชีวิต

10. สนับสนุนโครงการฟื้นฟูวิถีชีวิตที่นำโดยผู้หญิง กิจการชุมชน การฟื้นฟูระบบนิเวศ ระบบอาหารท้องถิ่น การอนุรักษ์ทรัพยากรประมง และการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน

11. สร้างหลักประกันให้การประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม การวางแผนบริหารจัดการน้ำ การตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ และนโยบายการปรับตัวต่อสภาพภูมิอากาศ บูรณาการ:
   - o มิติทางเพศภาวะ
   - o หลักสิทธิมนุษยชน
   - o ผลกระทบทางวัฒนธรรม
   - o องค์ความรู้ด้านนิเวศวิทยาท้องถิ่น
   - o และการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างมีความหมาย

12. เสริมสร้างการเสริมพลังทางกฎหมายและการเข้าถึงความยุติธรรมสำหรับชุมชนที่ได้รับผลกระทบ ซึ่งรวมถึงการสนับสนุนด้าน:
    • การจัดเก็บข้อมูลหลักฐานของชุมชน
    • ความรู้ด้านกฎหมาย
    • การมีส่วนร่วมของสาธารณะ
    • และการเข้าถึงการเยียวยาทั้งในประเทศและข้ามพรมแดน

13. ยอมรับและคุ้มครองสิทธิของชุมชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การปกป้องระบบนิเวศท้องถิ่น การรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และการดำรงวิถีชีวิตที่ผูกพันกับแม่น้ำโขง

14. สร้างหลักประกันในการคุ้มครองผู้นำสตรี นักขับเคลื่อนชุมชน และนักปกป้องสิทธิมนุษยชนด้านสิ่งแวดล้อม จากการคุกคาม ความรุนแรง การฟ้องคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อปิดกั้นการมีส่วนร่วมสาธารณะ (SLAPPs) การทำให้เป็นอาชญากรรม และการตอบโต้ ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนด้านสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ

4.3 ข้อเสนอแนะต่อกลไกระหว่างประเทศ/ระดับภูมิภาค และกระบวนการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม

การปรึกษาหารือสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการเสริมสร้างกรอบการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมระดับภูมิภาค เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อประเด็นความเป็นธรรมด้านสภาพภูมิอากาศ ความเสมอภาคทางเพศ ความเสียหายด้านสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดน สิทธิมนุษยชน การมีส่วนร่วมของชุมชน และความรับผิดรับชอบด้านสิ่งแวดล้อมได้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. สนับสนุนการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและการบริหารจัดการน้ำข้ามพรมแดนที่ตอบสนองต่อมิติทางเพศภาวะและตั้งอยู่บนหลักสิทธิทั่วทั้งภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

2. ส่งเสริมภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วม การเป็นตัวแทน และการคุ้มครองผู้หญิง ในกระบวนการตัดสินใจด้านสิ่งแวดล้อมระดับภูมิภาคและกระบวนการบริหารจัดการแม่น้ำโขง

3. สนับสนุนการจัดเก็บข้อมูลหลักฐานโดยชุมชน การเสริมสร้างพลังทางกฎหมาย การติดตามตรวจสอบด้านสิ่งแวดล้อม และการขับเคลื่อนที่นำโดยผู้หญิง ในฐานะเครื่องมือเพื่อความยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อมและความรับผิดรับชอบ

4. ส่งเสริมการบูรณาการที่เข้มแข็งมากขึ้นของ:
    o สิทธิมนุษยชน
    o ความเสมอภาคทางเพศ
    o ความเป็นธรรมด้านสภาพภูมิอากาศ
    o ความยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม

o และการมีส่วนร่วมของชุมชน
เข้าสู่กรอบการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมระดับภูมิภาค

5. ส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักการด้านสิทธิมนุษยชนกับภาคธุรกิจ (Business and Human Rights: BHR) และแนวทางที่ตั้งอยู่บนหลักสิทธิมนุษยชน ภายใต้กรอบด้านโครงสร้างพื้นฐานระดับภูมิภาค เขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ การเปลี่ยนผ่านด้านพลังงาน และการบริหารจัดการน้ำ

6. ส่งเสริมให้ประเทศในลุ่มน้ำโขงและสถาบันระดับภูมิภาค ยอมรับและจัดการพันธกรณีข้ามพรมแดนที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสิทธิมนุษยชนข้ามพรมแดน

7. สนับสนุนความร่วมมือระดับภูมิภาคด้าน:
   o การติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำ
   o การปรับตัวต่อสภาพภูมิอากาศ
   o การเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ
   o การฟื้นฟูระบบนิเวศ
   o การคุ้มครองทรัพยากรประมง
   o การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ
   o และความเข้มแข็งในการรับมือของชุมชน

8. สนับสนุนความร่วมมือทางวิทยาศาสตร์ระดับภูมิภาคอย่างเป็นอิสระ และการติดตามตรวจสอบด้านสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดน ที่เกี่ยวข้องกับมลพิษจากเหมือง การปนเปื้อนของโลหะหนัก และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมแบบสะสมที่ส่งผลกระทบต่อลุ่มน้ำโขง

9. ส่งเสริมให้สถาบันระดับภูมิภาคและประเทศในลุ่มน้ำโขง ใช้แนวทางการป้องกันไว้ก่อน ในกรณีที่มีหลักฐานที่น่าเชื่อถือบ่งชี้ถึงความเสี่ยงร้ายแรงของความเสียหายด้านสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดนที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนและระบบนิเวศปลายน้ำ

10. สร้างหลักประกันให้พันธกรณีด้านสิ่งแวดล้อมของอาเซียนและปฏิญญาด้านสิ่งแวดล้อมระดับภูมิภาค ครอบคลุมถึง:
    o ความเสมอภาคทางเพศ
    o ความเป็นธรรมด้านสภาพภูมิอากาศ
    o การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร
    o การมีส่วนร่วมของสาธารณะ
    o สิทธิมนุษยชนด้านสิ่งแวดล้อม
    o การคุ้มครองนักปกป้องสิ่งแวดล้อม
    o และการเข้าถึงการเยียวยา

11. ส่งเสริมความร่วมมือที่เข้มแข็งมากขึ้นระหว่างสถาบันระดับภูมิภาค ชุมชนที่ได้รับผลกระทบ เครือข่ายผู้หญิง ชุมชนชนพื้นเมืองและชาติพันธุ์ องค์กรภาคประชาสังคม นักปกป้องสิ่งแวดล้อม และผู้เชี่ยวชาญอิสระ

12. ยอมรับองค์ความรู้ของชุมชน องค์ความรู้ดั้งเดิมด้านนิเวศวิทยา ประสบการณ์ชีวิตจริงของผู้หญิง และแนวปฏิบัติการปรับตัวในระดับท้องถิ่น ว่าเป็นแหล่งความเชี่ยวชาญที่สำคัญในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมระดับภูมิภาคและการวางแผนความเข้มแข็งในการรับมือด้านสภาพภูมิอากาศ
13. ส่งเสริมให้กรอบการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมระดับภูมิภาค ก้าวข้ามแนวทางที่เน้นเพียงด้านเทคนิค และให้การยอมรับต่อมิติด้านสังคม วัฒนธรรม เพศภาวะ และสิทธิมนุษยชนของการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม

4.4 ข้อเสนอแนะด้านการสื่อสารสาธารณะและการขับเคลื่อนเชิงสาธารณะ

ชุมชนได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการปรับเปลี่ยนกรอบการสื่อสารสาธารณะเกี่ยวกับแม่น้ำโขง เพื่อให้ผู้ได้รับผลกระทบ—โดยเฉพาะผู้หญิง—ได้รับการยอมรับไม่เพียงในฐานะผู้ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ยังในฐานะผู้นำ ผู้ถือครององค์ความรู้ นักปกป้องสิ่งแวดล้อม และผู้ปกป้องแม่น้ำ รวมถึงคนรุ่นต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. นำเสนอผู้หญิงไม่เพียงในฐานะผู้ได้รับผลกระทบ แต่ยังในฐานะ:
   - o ผู้นำ
   - o ผู้ถือครององค์ความรู้
   - o ผู้จัดการองค์กรชุมชน
   - o นักปกป้องสิ่งแวดล้อม
   - o ผู้ดูแลครอบครัวและชุมชน
   - o ผู้ปกป้องระบบนิเวศ
   - o และผู้ปกป้องคนรุ่นต่อไป
2. สื่อสารผลกระทบที่เกิดขึ้นจริงจากการพัฒนาเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และความเสื่อมโทรมของแม่น้ำโขง ผ่านเรื่องราวของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับ:
   - o ความมั่นคงทางอาหาร
   - o ทรัพยากรประมง
   - o การเข้าถึงน้ำ
   - o วิถีชีวิต
   - o สุขภาพ
   - o วัฒนธรรม
   - o ภาระด้านการดูแลของผู้หญิง
   - o ความเปราะบางด้านสภาพภูมิอากาศ
   - o และความเป็นอยู่ของครอบครัว
3. เน้นย้ำว่า การบริหารจัดการแม่น้ำโขงจำเป็นต้องคุ้มครอง:
   - o ผู้คน

o ระบบนิเวศ
o ความหลากหลายทางชีวภาพ
o วัฒนธรรม
o สิทธิชุมชน
o และคนรุ่นต่อไป
ไม่ใช่มุ่งเน้นเพียงการเติบโตทางเศรษฐกิจหรือผลประโยชน์ด้านโครงสร้างพื้นฐานเท่านั้น

4. สร้างความตระหนักว่า ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ผลกระทบจากเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ และการบริหารจัดการน้ำข้ามพรมแดน ยังเป็นประเด็นด้าน:
   o สิทธิมนุษยชน
   o ความเป็นธรรมทางเพศ
   o ความเป็นธรรมด้านสภาพภูมิอากาศ
   o และความเป็นธรรมทางสังคม

5. ส่งเสริมความเข้าใจของสาธารณะเกี่ยวกับความเชื่อมโยงระหว่าง:
   o การปกป้องสิ่งแวดล้อม
   o สิทธิของผู้หญิง
   o สิทธิชุมชน
   o ความเข้มแข็งในการรับมือด้านสภาพภูมิอากาศ
   o การดำรงอยู่ของวัฒนธรรม
   o และความรับผิดรับชอบข้ามพรมแดน

6. สร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและความร่วมมือระหว่างผู้นำสตรีในทั้ง 7 จังหวัดลุ่มน้ำโขงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้และการขับเคลื่อนระหว่างชุมชน

7. สนับสนุนการสื่อสารสาธารณะที่เคารพต่อองค์ความรู้ท้องถิ่น อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ศักดิ์ศรีของชุมชน และประสบการณ์ชีวิตจริงของชุมชนลุ่มน้ำโขง

8. ส่งเสริมให้สื่อมวลชน สถาบันการศึกษา องค์กรภาคประชาสังคม สถาบันสาธารณะ และผู้มีบทบาทระหว่างประเทศ ขยายเสียงของผู้หญิงและมุมมองของชุมชนในการหารือและการถกเถียงเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำโขง

9. ส่งเสริมแนวทางการเล่าเรื่องและการขับเคลื่อนที่ยึดชุมชนเป็นศูนย์กลาง โดยตั้งอยู่บนหลักศักดิ์ศรี ความเข้มแข็งในการรับมือ การมีส่วนร่วม ความยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม และความรับผิดชอบต่อคนรุ่นต่อไป

10. เสริมสร้างความเข้าใจของสาธารณะว่า การบริหารจัดการแม่น้ำโขงไม่ได้เป็นเพียงประเด็นด้านเทคนิคหรือเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังเป็นเรื่องของ:
    o ความยุติธรรม
    o สิทธิมนุษยชน
    o ความเสมอภาคทางเพศ

- ความเข้มแข็งในการรับมือด้านสภาพภูมิอากาศ
- การดำรงอยู่ของวัฒนธรรม
- ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม
- และความเป็นอยู่ในอนาคตของชุมชนทั่วทั้งลุ่มน้ำโขง

5. บทสรุป

ผู้หญิงที่อาศัยอยู่ตามแนวแม่น้ำโขงไม่ได้เป็นเพียงผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม และความล้มเหลวของการบริหารจัดการน้ำข้ามพรมแดนเท่านั้น — แต่ผู้หญิงยังอยู่แนวหน้าของการปกป้องครอบครัว วิถีชีวิต ความมั่นคงทางอาหาร ระบบนิเวศ วัฒนธรรมท้องถิ่น และความเข้มแข็งในการรับมือของชุมชนอยู่แล้ว ทั่วทั้ง 7 จังหวัดลุ่มน้ำโขงภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ผู้หญิงมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ดูแลครอบครัว เกษตรกร ชาวประมง ผู้จัดการองค์กรชุมชน ผู้ติดตามตรวจสอบสิ่งแวดล้อม ผู้สื่อสาร ผู้ขับเคลื่อน และผู้ปกป้ององค์ความรู้ท้องถิ่นรวมถึงคนรุ่นต่อไป

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผู้หญิงจะต้องแบกรับภาระด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และภาระด้านการดูแลที่เพิ่มมากขึ้น เสียง ประสบการณ์ และภาวะผู้นำของผู้หญิงยังคงไม่ได้รับการยอมรับอย่างเพียงพอภายใต้กระบวนการบริหารจัดการและการตัดสินใจเกี่ยวกับแม่น้ำโขง กลไกการบริหารจัดการที่มีอยู่ยังคงมุ่งเน้นหลักไปที่มิติด้านเทคนิคและเศรษฐกิจของการบริหารจัดการน้ำ ขณะที่ความเป็นจริงในชีวิตของชุมชนที่ได้รับผลกระทบ — โดยเฉพาะผู้หญิง — มักถูกมองข้าม

การปรึกษาหารือกับชุมชนยังยืนยันเพิ่มเติมว่า การบริหารจัดการแม่น้ำโขงจำเป็นต้องก้าวข้ามแนวทางที่มุ่งเน้นโครงสร้างพื้นฐานเป็นศูนย์กลาง และนำแนวทางที่ตอบสนองต่อมิติทางเพศภาวะ ตั้งอยู่บนหลักสิทธิ ความเป็นธรรมด้านสภาพภูมิอากาศ และยึดชุมชนเป็นศูนย์กลางมาใช้ แนวทางดังกล่าวจำเป็นต้องยอมรับถึงผลกระทบที่เชื่อมโยงกันของการพัฒนาเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ ความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ ความไม่มั่นคงด้านวิถีชีวิต การเสื่อมถอยของวัฒนธรรม และความเสียหายด้านสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดนที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนทั่วทั้งลุ่มน้ำโขง

การมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายของผู้หญิงและชุมชนที่ได้รับผลกระทบจำเป็นต้องได้รับการรับรองในทุกระดับของกระบวนการตัดสินใจ ผู้หญิงต้องได้รับการยอมรับไม่เพียงในฐานะผู้ได้รับประโยชน์หรือผู้ได้รับผลกระทบเท่านั้น แต่ยังในฐานะผู้นำ ผู้ทรงสิทธิ นักปกป้องสิ่งแวดล้อม ผู้ถือครององค์ความรู้ และหุ้นส่วนสำคัญในการปกป้องแม่น้ำโขงและกำหนดอนาคตของแม่น้ำสายนี้

การปรึกษาหารือยังได้สะท้อนข้อกังวลเร่งด่วนเพิ่มเติมเกี่ยวกับความเสี่ยงด้านมลพิษข้ามพรมแดนที่กำลังเกิดขึ้น ซึ่งเกี่ยวข้องกับกิจกรรมเหมืองในพื้นที่ต้นน้ำ และการปนเปื้อนของสารพิษที่อาจส่งผลกระทบต่อลำน้ำสาขาที่เชื่อมต่อกับระบบแม่น้ำโขง ชุมชนได้เน้นย้ำว่า ความเสี่ยงเหล่านี้อาจทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นเมื่อรวมเข้ากับการพัฒนาเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำที่มีอยู่เดิม การเปลี่ยนแปลงการไหลของแม่น้ำ การสูญเสียตะกอน และความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศทั่วทั้งลุ่มน้ำโขง ดังนั้น ผู้เข้าร่วมจึงเรียกร้องให้มีความร่วมมือระดับภูมิภาคที่เข้มแข็งมากขึ้น การศึกษาทางวิทยาศาสตร์อย่างเป็นอิสระ การเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะอย่าง

โปร่งใส และมาตรการบริหารจัดการตามหลักการป้องกันไว้ก่อน เพื่อป้องกันความเสียหายระยะยาวที่ร้ายแรงต่อชุมชน ระบบนิเวศ ทรัพยากรประมง ระบบอาหาร และสุขภาพของประชาชนทั่วทั้งลุ่มน้ำโขงตอนล่าง

ชุมชนและองค์กรภาคียังได้เน้นย้ำเพิ่มเติมว่า คณะกรรมาธิการแม่น้ำโขง (MRC) ประเทศในลุ่มน้ำโขง และสถาบันระดับภูมิภาคที่เกี่ยวข้อง ควรทบทวนโครงการพัฒนาแม่น้ำโขงที่มีอยู่และที่ถูกเสนอขึ้น หากมีหลักฐานที่น่าเชื่อถือยืนยันถึงความเสี่ยงด้านมลพิษข้ามพรมแดนที่ร้ายแรง หรือความเสียหายด้านสิ่งแวดล้อมแบบสะสม ดังนั้น การปกป้องแม่น้ำโขงจึงไม่ได้ต้องการเพียงการบริหารจัดการน้ำเชิงเทคนิคเท่านั้น แต่ยังต้องการความรับผิดรับชอบด้านสิ่งแวดล้อมที่เข้มแข็งมากขึ้น การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน แนวทางการป้องกันไว้ก่อน และความรับผิดชอบร่วมกันในระดับภูมิภาคต่อความเป็นอยู่ของประชาชนมากกว่า 60 ล้านคนทั่วทั้งลุ่มน้ำโขงตอนล่าง

การปรึกษาหารือยังสะท้อนถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการเสริมสร้างพลังทางกฎหมาย การจัดเก็บข้อมูลหลักฐานของชุมชน การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมของสาธารณะ และการเข้าถึงการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงในบริบทข้ามพรมแดน การบริหารจัดการแม่น้ำโขงควรสอดคล้องกับหลักการด้านสิทธิมนุษยชนกับภาคธุรกิจ (Business and Human Rights: BHR) ความยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม ความเป็นธรรมด้านสภาพภูมิอากาศ และพันธกรณีข้ามพรมแดนของรัฐในการป้องกันและจัดการความเสียหายด้านสิ่งแวดล้อมและสิทธิมนุษยชนข้ามพรมแดน

การปกป้องแม่น้ำโขงไม่ได้หมายถึงเพียงการปกป้องทรัพยากรน้ำเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการปกป้องผู้คน ระบบนิเวศ วัฒนธรรม ศักดิ์ศรี วิถีชีวิต สิทธิชุมชน และอนาคตของคนรุ่นต่อไป การบริหารจัดการแม่น้ำโขงที่ยั่งยืนและเป็นธรรมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ ภาวะผู้นำของผู้หญิง องค์ความรู้ของชุมชน การปกป้องสิ่งแวดล้อมและสิทธิมนุษยชน ถูกนำมาไว้เป็นศูนย์กลางของกระบวนการตัดสินใจทั่วทั้งภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

****